

Kapadokya Bölgesi'ni Ziyaret Eden Turistlerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışları¹

Funda VARNACI UZUN²

Aksaray Üniversitesi

Aysu ALTAŞ³

Aksaray Üniversitesi

Öz

Göreme Milli Parkı, Kapadokya Bölgesi içinde bulunan, hem milli park hem de Dünya Miras alanı olarak koruma altında olan turistik potansiyeli yüksek bir alandır. Kapadokya Bölgesi, Erciyes ve Hasan Dağı volkanizmalarına bağlı olarak ortaya çıkan bazalt örtüsünün rüzgâr ve yağmur tarafından şekillendirilmesi ile günümüzdeki fiziki görünümüne sahip olmuştur. Alan aynı zamanda, Paleolitik Dönemden beri yerleşme ve ibadet amaçlı kullanılmış bir kültürel peyzaj alanıdır. Kapadokya Bölgesi'nin sahip olduğu hassas yapı sebebiyle bu bölgede devam eden turizm faaliyetlerinin sürdürülebilir nitelikte olması önemlidir. Bu nedenle alanı ziyaret eden turistlerin alan üzerindeki tüketim baskılarının düşük olması alandaki turizmin sürdürülebilirliği için gereklidir.

Bu çalışmada amaç, Kapadokya Bölgesi'ni ziyaret eden turistlerin genel yaşamlarındaki ve tatildeki tüketim davranışlarının sürdürülebilirliğini ölçerek birbirleri ile karşılaştırmaktır. Turistlerin genel hayatlarındaki davranışlarının sürdürülebilirliğini ölçmek amacıyla Doğan vd.(2015) tarafından geliştirilen "Sürdürülebilir Tüketim Davranışları Ölçeği", tatildeki tüketim davranışlarını ölçmek amacıyla da yazarlar tarafından bölgeye özgü geliştirilen "Tatil Sürdürülebilir Tüketim Davranışları Ölçeği" uygulanmıştır. Çalışma sonucunda, bölgeyi ziyaret eden turistlerin genel yaşam sürdürülebilir tüketim davranış puanlarının yüksek, tatil sürdürülebilir tüketim davranışlarının ise orta düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler:

Sürdürülebilirlik, Tüketim, Davranış, Tatil

Sustainable Consumption Behaviors of Tourists Who Visit the Cappadocia Region

Abstract

Located in the Cappadocia Region; Göreme National Park is an area with a high touristic potential which is under protection as both a national park and a World Heritage. Cappadocia Region has reached its present physical appearance owing to the basaltic cover, which had emerged from Erciyes and Hasan mountain volcanisms and been shaped by the wind and the rain. The region is also a cultural landscape area that has been used for settlement and worship since the Paleolithic Age. Due to the sensitive structure of the Cappadocia Region, it is important for tourism activities being carried out in this region to be sustainable. Thus, it is necessary for tourists who visit the region to have a lower pressure of consumption on the region for the sustainability of tourism in Cappadocia.

The objective of this study is to measure and compare the sustainability of consumption behaviors of tourists who visit the Cappadocia Region both in general life and in holidays. "Sustainable Consumption Behaviors Scale", developed by Doğan et al., (2015), was used for measuring the sustainability of behaviors of tourists in general life and region-specific "Holiday Sustainable Consumption Behaviors Scale", developed by authors, was used for measuring consumption behaviors in holidays. As a result of the study, it has been determined that tourists who visit the region have higher scores of general life sustainable consumption behaviors and moderate scores of holiday sustainable consumption behaviors.

Keywords:

Sustainability, Consumption, Behavior, Holiday

¹Bu çalışmanın bir kısmı, 2016 International Conference on Education Psychology and Society (ICEPS 2016) adlı konferansta "Sustainable Consumption Behaviors of The Visitors To Göreme National Park Cappadocia" başlığı ile sunulmuş ve aynı özet bildirinin genişletilmiş halidir.

²Yrd.Doç.Dr. Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, fundavarnaci@hotmail.com

³Yrd.Doç.Dr. Aksaray Üniversitesi, Turizm Fakültesi, aysuhatipoglu@gmail.com

Giriş

Tüketim kavramını nitel ve nicel anlamda dönüştürmeyi amaç edinen sürdürülebilir tüketim kavramı ilk defa 1992 yılında Rio'da düzenlenen Dünya Zirvesi'nin Sürdürülebilir Kalkınma Eylem Planı çerçevesinde yer alan Gündem 21'de ele alınmıştır. Ancak kavramın kesin tanımları, OECD tarafından hazırlanan raporlarda netlik kazanmıştır. Buna göre sürdürülebilir tüketim, "gelecek kuşakların ihtiyaçlarını da dikkate alarak, yaşam döngüsü bakış açısı ile doğal kaynakların, toksit maddelerin, atık salınımlarının ve çevreyi kirletici maddelerin kullanımını en aza indirgerken, temel gereksinimleri karşılayan ve daha iyi bir yaşam kalitesi sunan malların ve hizmetlerin kullanımı" olarak tanımlanmaktadır (OECD, 2002). 2003'te ise sürdürülebilir tüketim kavramı, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi ile Birleşmiş Milletler Çevre Programının işbirliği ile 16-19 Haziran'da Fas'ın Marakeş şehrinde yapılan, Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim Uluslararası Uzmanlar Toplantısı'nda görüşülmüştür. Bu toplantıda Sürdürülebilir Tüketim ve Üretim için 10 Yıllık Çerçeve Programı oluşturulmuştur. Toplantıda ayrıca, toplumsal ve ekonomik gelişmenin ekosistemin taşıma kapasitesi içerisinde gerçekleştirilmesi gerektiği de vurgulanmıştır (www.un.org). Öte yandan sürdürülebilir tüketimin boyutları olan, 3R kavramı - azaltma (reduce), yeniden kullanma (reuse) ve geri dönüşüm (recycle) - ilk kez eski Japon Başbakanı JunichiroKoizumi tarafından 2004 yılında G8 zirvesinde kullanılmıştır (Visvanathan ve Kumar, 2007).

Turizm ise, her yıl Dünya nüfusunun yaklaşık %10'u tarafından gerçekleştirilen en önemli tüketim sektörlerinden biridir. Turizm, turistlerin evlerinden çıkıp tekrar evlerine varana kadar geçirdikleri sürede çevreye olumsuz etkileri de olan uçuşlar, otobüs seferleri, konaklama, araç kiralama ve geziler gibi çeşitli tüketim faaliyetlerini içermektedir. Özellikle, ulaşım, enerji kullanımı, konaklama, gıda, aktiviteler ve atıklar bileşenleri göz önünde bulundurulduğunda turistlerin turistik destinasyon üzerindeki baskıları oldukça fazladır. Bu baskılar özellikle taşıma kapasitesinin çok üzerinde turist ağırlayan destinasyonlarda kendini daha da fazla göstermektedir.

Günümüz insanlarında artan çevresel kaygı ile birlikte sürdürülebilirlik kavramı son yıllarda insan hayatının neredeyse her alanında kendine yer bulmaktadır. Bu alanların en başında da turizm gelmektedir. Turistler arasında çevre bilinci, eğitim ve kültür düzeyi yüksek, ahlaki değerlere saygılı, entelektüel kişilerin sayısı arttıkça sürdürülebilir turizm kavramının kullanım sıklığı da artmıştır. Yine sürdürülebilir turizm gibi sorumlu turizm kavramı da benzer özelliklere sahip turistler tarafından takip edilen bir turizm şeklidir. Sorumlu turizm, yerel halklar ve yerel ekonomilere ilişkin bir yaklaşımdır. Ziyaret edilen ülkelerde dikkat edilmesi gerekli giyim kuşam biçimlerinden, su kullanımına, fotoğraf çekmek için izin istemekten seyahate harcanan paraların önemli bir kısmının o ülkede kalıp, yerel halklara dönmesine kadar bir dizi çabayı kapsamaktadır. Sorumlu turizm, sürdürülebilir turizmin hedeflerini içermektedir, ancak sorumluluğun seyahate katılan bireylere, kuruluşlara ve iş dünyasına bırakılması ile sürdürülebilir turizmden ayrılmaktadır (www.festtravel.com). Sorumlu turizm kavramı akıllara Etik Tüketicilik kavramını da getirmektedir. Bu bağlamda Etik Tüketicilik, "tüketicinin evrensel haklarından olan 'seçme hakkının' etik olarak üretilen veya topluma, çevreye zararlı olmayan mal ve hizmetlerden yana kullanması" şeklinde tanımlanmaktadır (Hekimci, 2012).

Turistlerin gittikleri destinasyonlarda gündelik hayatlarından farklı davranışlar sergiledikleri bilinmektedir. Gündelik hayatında içe kapanık tavırlar sergileyen bir turist, kimsenin onu tanımadığı bir turizm beldesinde çok dışa dönük hareketler sergilediği, gündelik hayatında cimri olarak adlandırılacak kadar tutumlu insanların tatilleri esnasında çok savurganca para harcadıkları gözlemlenebilmektedir. Bu davranışlar esasen turizm sosyolojisinin ilgi alanıdır. Ancak burada vurgulanmak istenen gündelik hayatında sürdürülebilir davranışlar sergileyen insanların, tatilleri esnasında davranışlarında değişiklik olabildiği ve daha az sürdürülebilir olduklarıdır. Bunun pek çok sebebi olabileceği gibi turistlerin kültürleri de turistik destinasyondaki tüketim şekillerinin değişmesine neden olmaktadır. Budeanu (2007), yaptığı çalışmada

bu görüşü destekler nitelikte bir ifadeye yer vermiş ve “Turistlerin, günlük yaşamlarında sürdürülebilir yaşam tarzlarını benimseseler dahi, tatilleri esnasında sorumlu ve sürdürülebilir turizm ürünlerinden çok daha az tercih ettikleri bilinmektedir” demiştir. Chafe (2005) ise yaptığı çalışmada, sürdürülebilir turizme yönelik olumlu tutumlarına rağmen, 20 turistten sadece 1’inin sorumlu turizm paketleri satın aldığını, çevre dostu taşımacılığı seçtiğini veya yerel üretim ürünleri satın aldığını vurgulamıştır. Martens ve Spaargaren (2005) ise çalışmalarında “Ödüller, eko etiketler ve sertifikasyon planları, iletişim, bilinçlendirme ve eğitim kampanyaları gibi araçlar ve stratejiler, turistlerin sorumlu turizme yönelik davranışlarını yönlendirmek üzere tasarlanmıştır. Ancak turist tepkisi hâlâ düşük ve endüstrinin sürdürülebilirlik hedeflerine paralel olarak başarısız olmaktadır” ifadelerine yer vermişlerdir.

Bu çalışmada amaç, Kapadokya Bölgesi’ni ziyaret eden turistlerin genel yaşamlarındaki ve tatildeki tüketim davranışlarının sürdürülebilirliğini ölçerek birbirleri ile karşılaştırmaktır. Çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Turistlerin genel yaşamdaki sürdürülebilir tüketim davranış seviyeleri nasıldır?
- Turistlerin turistik destinasyondaki sürdürülebilir tüketim davranış seviyeleri nasıldır?
- Turistlerin genel yaşam ve turistik destinasyondaki sürdürülebilir tüketim davranışları arasında ilişki var mıdır?
- Uyuşma göre genel yaşam ve turistik destinasyondaki sürdürülebilir tüketim davranış seviyelerinde farklılık var mıdır?

İlgili Literatür

Sürdürülebilir tüketim, “satın alma karar sürecinde sosyal ve çevresel kaygıları güden ve pazarı dönüştürebilecek etkiye sahip yeşil ve etik tüketiciler tarafından, öbürlerine göre daha verimli bir biçimde üretilmiş malların tüketilmesidir (Seyfang, 2005’ten aktaran Hekimci 2012). Literatürde sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir tüketim ile ilgili pek çok çalışma bulunmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramının her

disiplini ilgilendiren bir yapıya sahip olması yapılan çalışmaların tür ve miktarını da arttırmıştır. Örneğin, Bayazıt Hayta 2009 yılında “Sürdürülebilir Tüketim Davranışının Kazanılmasında Tüketici Eğitiminin Rolü” isimli derleme çalışmasında, “Tüketici eğitimi, her tüketicinin kendi ihtiyacına, amacına ve sosyal düşüncelerine uydurulduğu sürece görevini yapabiliyor ve etkili olabiliyor demektir” ifadesine yer vermiş ve tüketicilerin eğitilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Karalar ve Kiracı (2010) ise “Bireysel Değerlerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Öğretmenler Üzerinde Bir Araştırma” isimli çalışmalarında Schwartz’ın Değerler Listesini kullanarak, Kütahya ili Merkez ilçesinde görev yapmakta olan 614 sınıf öğretmenin sürdürülebilir tüketim davranışını etkileyen bireysel değerleri incelemişlerdir. Atrek ve Madran 2017 yılında yaptıkları “Tüketici Perspektifli Sürdürülebilir Tüketim Çalışmaları: Ulusal Alanyazındaki Çalışmalar Üzerine Sistemik Derleme Çalışması” adlı araştırmalarında, ulusal alanyazınında yer alan 69 makale, 9 bildiri, 3 doktora tezi ve 7 yüksek lisans tezini analiz etmiş ve sonraki araştırmacılar için değerli bir kaynak oluşturmuşlardır. Şener ve Hazer 2007 ise “Değerlerin Kadınların Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bir Araştırma” isimli çalışmasında 600 kadının katılımıyla bir çalışma gerçekleştirmiş ve kadınların sürdürülebilir tüketim davranışlarını 14 çevre dostu davranışı içeren bir skala ile ölçmüşlerdir. Özgül (2010), 317 kişiye anket uyguladığı “Tüketicilerin Değer Yapıları, Gönüllü Sade Yaşam Tarzı ve Sürdürülebilir Tüketim Üzerindeki Etkileri” isimli çalışmasında, tüketicilerin büyük bölümünün sürdürülebilir tüketim davranışını önemsendiğini saptasa da, tasarruf sağlayan davranışların, çevre yönelimli davranışlara göre daha çok önemsendiğini ortaya çıkarmıştır. Öte yandan Juvan ve Dolnicar 2016 yılında yaptıkları “Measuring Environmentally Sustainable Tourist Behaviour” isimli çalışmalarında, yapılan araştırmaya katılan turistlerin kendilerine sorulan açık uçlu sorulara kendi davranışlarından ziyade, yapılması uygun olan davranışlarla cevapladıklarını ileri sürmüş ve sürdürülebilirlik konusunda kişilerin oldukları değil olmak istedikleri kişiye dair bilgiler verebileceğine

dikkat çekmiştir. Burada anılanların dışında Özsoy ve Madran'a ait "Ürün Ömrü Algısının Sürdürülebilir Tüketim Boyutundan Bir Analizi" isimli çalışmaya; Özdemir, Güneş ve Demir'in 2010 yılında yapmış oldukları "Üniversite Öğrencilerinin Genetiği Değiştirilmiş Organizmalara (Gdo'lara) Yönelik Bilgi Düzeyleri Tutumları Ve Sürdürülebilir Tüketim Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi" isimli çalışmaya ve yine Karalar ve Kiracı tarafından 2011 yılında yürütülen "Çevresel Sorunlara Karşı Bir Çözüm Önerisi Olarak Sürdürülebilir Tüketim Düşüncesi" isimli çalışmaya ulaşmak da mümkündür.

Yöntem

Bu çalışmada, betimsel tarama deseni kullanılmıştır. Çalışma, 2016 yılında, Kapadokya Bölgesi'ni ziyaret etmek için en uygun aylar olan Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında gerçekleştirilmiştir. Bölge, söz konusu aylarda iklim şartları nedeniyle diğer aylara göre ziyarete daha elverişlidir.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini 2016 yılının 4, 5 ve 6. aylarında Kapadokya Bölgesi'ni ziyaret eden turistler oluşturmaktadır. Çalışmanın yapıldığı aylar olan Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında Kapadokya Bölgesi'ni ziyaret eden turist sayısı ise 490,538'dir (www.nevsehir.kulturturizm.gov.tr). Çalışmanın örneklemini belirlerken, %95 güven seviyesi ve ± 5 hata payı ile hesaplamalar (www.raosoft.com) yapılmış minimum 384 kişiye ulaşılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Çalışmaya, Kapadokya Bölgesi'ni ziyaret eden 393 turist katılmıştır. Çalışma kapsamında veri toplama araçları, Kapadokya Bölgesi'nin en fazla ziyaret edilen (Nisan 2016'da 61.049 kişi, Mayıs 2016'da 90.762 kişi ve Haziran 2016'da 43.625 kişi) yerlerinden biri olan Göreme Açık Hava Müzesi girişinde yüz yüze olarak uygulanmıştır. Burada anket yapılırken karşılaşılan en önemli zorluk turistlerin zaman darlığı sebebiyle çalışmaya katılmayı reddetmesidir. Bir diğer zorluk da, 2016 yılında ülkede yaşanan terör olayları sebebiyle yabancı turist sayısındaki düşmeye bağlı olarak Kapadokya Bölgesi'ni ziyaret eden yabancı turist sayısının azlığıdır. Ziyaret edenlerin

de, İngilizce bilme oranları düşük olduğu için yabancı turistlerin çalışmaya katılımı az olmuştur.

Veri Toplama Aracı ve İşlem

Turistlere bir anket ve iki ölçekten oluşan formlar uygulanmıştır. Ankette turistlerin demografik özelliklerini ve alanı ziyaretleri ile ilgili çeşitli bilgileri belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır.

Turistlerin genel hayatlarındaki davranışlarının sürdürülebilirliğini ölçmek amacıyla Doğan vd., (2015) tarafından geliştirilen Sürdürülebilir Tüketim Davranışları Ölçeği uygulanmıştır. Bu ölçek, çevre duyarlılığı, ihtiyaç dışı tüketim, tasarruf ve yeniden kullanılabilirlik şeklinde dört alt boyuttan oluşan, 17 maddelik, hiçbir zaman-her zaman aralığında, 5'li likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin Cronbachalpha güvenilirlik katsayısı .845 olarak bulunmuştur.

Turistlerin, turistik destinasyondaki sürdürülebilir davranışlarını ölçmek amacıyla da; tatil ekolojik ayak izi bileşenlerinden hareketle ulaşım, konaklama, gıda, enerji kullanımı, eğlence-aktiviteler-hizmetler ve atıklar alt bileşenlerini kapsayan yöreye özgü bir ölçek oluşturulmuştur. Ölçeğin kapsam geçerliliği uzman görüşü ile sağlanmıştır. 35 maddeden oluşan bu ölçek turistlerin sadece Kapadokya Bölgesi turistik destinasyonundaki davranışlarını ölçmeye yönelik olduğu için evet ya da hayır cevaplarından oluşmaktadır. Bu ölçekten alınabilecek minimum puan 0 iken maksimum puan 35'tir. Ölçeğin KR21 güvenilirlik katsayısı .72 olarak bulunmuştur.

Ölçekler, yerli turistlere Türkçe, yabancı turistlere ise İngilizce formlar aracılığı ile uygulanmıştır.

Verilerin analizi: Verilerin analizi SPSS 21.0 istatistik programı ile yapılmıştır. Betimsel istatistikler kapsamında, frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Korelasyon analizi için Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır. Bağımsız değişkenler için fark analizlerinde ise t-testi kullanılmıştır.

Bulgular

Kapadokya Bölgesi; Nevşehir, Aksaray, Niğde, Kayseri ve Kırşehir illerinin kapladığı alana verilen genel addır. Daha dar bir alan olan kayalık Kapa-

dokya Bölgesi ise Uçhisar, Ürgüp, Avanos, Göreme, Derinkuyu, Kaymaklı, Ihlara ve çevresinden ibarettir (www.tanitma.gov.tr). Ancak günümüzde Kapadokya Bölgesi Nevşehir ili ile özdeşleşmiş durumdadır. Bölgede en fazla turistik çekiciliğin Nevşehir ili sınırları içinde yer almasının bu konuda rolü büyüktür. Bu bağlamda, Kapadokya Bölgesi'ni ziyaret eden turistlerin sürdürülebilir tüketim davranışlarını ölçmek üzere yapılan bu çalışmadan elde edilen bulgular şunlardır:

Ankete katılan turistlerin, %68,7'sini yerli turistler, %31,3'ünü yabancı turistler oluşturmaktadır. Yabancı turist sayısının az olmasının sebebi, anket yapılan dönemde ülkede yaşanan karışıklıklar sebebiyle genel olarak yabancı turist sayısında yaşanan azalmadır. Ankete katılan turistlerin, %42,5'ini erkekler, %57,5'ini kadınlar meydana getirmektedir. Ankete katılan turistlerin yaş gruplarına göre dağılımına bakıldığında 159 kişi ile en fazla katılımın 25-34 yaş grubunda olduğu görülmektedir. Turistlerin 20,9'u ise 18-24 yaş grubunda bulunmaktadır (Tablo 1).

Ankete katılan turistlerin %55,5'ini üniversite mezunu turistler oluşturmaktadır. Yüksek lisans/doktora mezunları %22,4 iken, lise mezunları %20,1'dir. Turistlerin medeni durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, turistlerin %48,9'unu bekâr turistler, %46,6'sını ise evli turistlerin oluşturduğu görülmektedir. Turistlerin gelir düzeylerine göre dağılımlarında ise, turistlerin %43,8'inin 1.501-4.000 TL/\$ gelir ile orta düzeyde gelire sahip olduğu belirlenmiştir (Tablo 1).

Turistlerin genel yaşamlarındaki sürdürülebilir tüketim davranışlarını ölçmeye yönelik ölçeğe ait betimsel istatistik sonuçları Tablo 2'de sunulmuştur. Buna göre, turistlerin genel yaşamlarındaki sürdürülebilir tüketim davranışları puanının yüksek olduğu belirlenmiştir ($\bar{X}=58,246$). Bu ölçeğe ait faktörlerden alınan ortalama puanlar incelendiğinde, ihtiyaç dışı satın alma ($\bar{X}=17,409$) ve tasarruf ($\bar{X}=15,157$) faktörlerine ait puanların yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık, turistlerin genel yaşamlarındaki çevresel duyarlılık ($\bar{X}=15,979$) ve yeniden kullanılabilirlik ($\bar{X}=9,699$) faktörlerine ait ortalama puanların orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2).

Tablo 1. Turistlerin Çeşitli Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Uyruk	Frekans	%
Yerli	270	68,7
Yabancı	123	31,3
Toplam	393	100
Cinsiyet	Frekans	%
Erkek	167	42,5
Kadın	226	57,5
Toplam	393	100,0
Yaş grupları	Frekans	%
18-24	82	20,9
25-34	159	40,5
35-44	75	19,1
45-54	37	9,4
55-64	24	6,1
65+	16	4,0
Toplam	393	100,0
Eğitim düzeyi	Frekans	%
Ortaokul mezunu	8	2,0
Lise mezunu	79	20,1
Üniversite mezunu	218	55,5
Yüksek lisans/doktora mezunu	88	22,4
Toplam	393	100,0
Medeni durum	Frekans	%
Bekar	192	48,9
Evli	183	46,6
Boşanmış	4	1,0
Dul	10	2,5
Veri yok	4	1,0
Toplam	393	100,0
Gelir düzeyi	Frekans	%
1.500 TL/\$'dan az	75	19,1
1.501-4.000 TL/\$	172	43,8
4.001-7.000 TL/\$	85	21,6
7.001 TL/\$ ve üzeri	61	15,5
Toplam	393	100,0

UZUN, ALTAŞ/ Kapadokya Bölgesi'ni Ziyaret Eden Turistlerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışları

Ankete katılan turistlerin seyahat organizasyonlarına göre dağılımları incelendiğinde, turistlerin büyük çoğunluğunun (%57,5) bireysel programla Kapadokya Bölgesi'ni ziyaret ettiği belirlenmiştir (Tablo 3). Turistlerin %55,2'si lüks otelde konaklama gerçekleştirmiştir. Bu bulgular, turistlerin turizm faaliyetlerinde sürdürülebilir tüketimden uzaklaştığını göstermektedir.

Turistlerin tatildeki sürdürülebilir tüketim davranışlarına yönelik ölçeğe ait betimsel istatistikler Tablo 4'te sunulmuştur. Bu tabloya göre, turistlerin tatil sürdürülebilir tüketim davranışları puanı orta düzeyde bulunmuştur ($\bar{X}=20,96$). Ekolojik ayak izi bileşenlerinin turizm alanlarına uyarlanması ile

Tablo 3. Turistlerin seyahat organizasyonlarının tipi ve kaldıkları konaklama tesisi türüne göre dağılımları

Organizasyon tipi	Frekans	%
Seyahat acentesi	84	21,4
Bireysel program	226	57,5
Okul/dernek gezisi	56	14,2
Diğer	27	6,9
Toplam	393	100,0
Konaklama tesisi	Frekans	%
Lüks otel	217	55,2
Pansiyon	57	14,5
Kamu tesisleri	17	4,3
Arkadaş/akraba yanı	20	5,1
Diğer	82	20,9
Toplam	393	100,0

Tablo 2. Genel Yaşam Sürdürülebilir Tüketim Davranışları Ölçeğine Ait Betimsel İstatistikler

Faktörler	Maddeler	n	\bar{X}	SS	Değerler
Çevre duyarlılığı	Deterjan, şampuan gibi temizlik ürünlerinden çevreye daha az zarar verenleri satın alırım.	393	15,979	4,253	0 - 8,33 düşük 8,34 - 16,67 orta 16,68 - 25 yüksek
	Doğal materyaller kullanılarak üretilmiş giysileri satın alırım.				
	Çevresel sorumluluğu destekleyen firmaların ürünlerini alırım.				
	Doğada çözülebilir ambalajlı ürünleri satın alırım.				
	Aile bireylerimi ve arkadaşlarımı çevreye zarar verecek ürünleri almamaları için ikna ederim.				
İhtiyaç ışı satın alma	Cep telefonu vb. teknolojik aletleri ihtiyaç duymadığım halde yenileri ile değiştiririm.	393	17,409	3,988	0 - 8,33 düşük 8,34 - 16,67 orta 16,68 - 25 yüksek
	İhtiyacım olmasa da yeni giysiler alırım.				
	Alışveriş yaparken listemde/aklımda olmayan ürünleri de satın alırım.				
	Yeni çıkan bir ürünü, benzer bir ürünüm olsa da satın alırım.				
	Yiyecek içecek ürünlerinden ihtiyacım olmayanları da satın olduğum olur.				
Tasarruf	Enerji tasarrufu sağlayan beyaz eşyaları satın alırım.	393	15,157	4,028	0 - 6,66 düşük 6,67 - 13,33 orta 13,34 - 20,00 yüksek
	Diğerlerine göre daha az elektrik harcayan elektronik cihazları satın alırım.				
	Elektronik ürünler satın alırken elektrik tüketim miktarlarına dikkat ederim.				
	Evde tasarruflu ampuller kullanırım.				
Yeniden kullanılabilirlik	Karton, teneke ve cam gibi ürünlerin ambalajlarını atmak yerine tekrar değerlendiririm.	393	9,699	2,870	0 - 5,00 düşük 5,01 - 10,00 orta 10,01 - 15,00 yüksek
	İhtiyacım olduğunda az kullanılmış ürünleri kiralar - ödünç alırım (DVD, kitap, vb).				
	Kullanılmış kâğıtları not tutma vb. işlerde yeniden değerlendiririm.				
TOPLAM		393	58,246	10,372	0 - 28,33 düşük 28,34 - 56,67 orta 56,68 - 85,00 yüksek

oluşturulan alt bileşenler bakımından turistlerin sürdürülebilir tüketim davranışları incelendiğinde, turistlerin konaklama ($\bar{X}=2,97$) ve enerji kullanımı ($\bar{X}=4,70$) alt bileşenlerine ait puanlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık, turistlerin ulaşım ($\bar{X}=1,54$), gıda ($\bar{X}=4,01$), eğlence-aktiviteler ($\bar{X}=5,72$) ve atıklar ($\bar{X}=2,97$) alt bileşenlerine ait sürdürülebilir tüketim davranış puanları orta düzeyde bulunmuştur. Bu durum turistlerin turizm alanlarında, tüketim davranışlarında sürdürülebilirliğe daha az önem vermeleri ile ilişkilendirilebilir.

Tablo 4. Tatil sürdürülebilir tüketim davranışları ölçeğine ait betimsel istatistikler

Alt Gruplar	Maddeler	n	\bar{X}	SS	Değerler
Ulaşım	Yaşadığım yerden bu bölgeye otobüs ile geldim.	393	1,54	0,838	0 – 1,00 düşük 1,01 – 2,00 orta 2,01 – 3,00 yüksek
	Bölgedeki turistik noktalar arasında otobüs-minibüs ile seyahat ettim.				
	Birbirine kısa mesafede olan turistik noktalar arasında yürüdüm.				
Konaklama	Konaklama sürem 1-3 gün arasındadır.	393	2,97	0,944	0 – 1,33 düşük 1,34 – 2,67 orta 2,68 – 4,00 yüksek
	Çevre ile dost uygulamaları olan bir konaklama tesisi tercih ettim.				
	Kaya oyma bir otelde konakladım.				
	Odayı bir/birkaç kişi ile paylaştım.				
Gıda	Gezi süresince vejetaryen ürünleri tükettim.	393	4,01	1,296	0 – 2,33 düşük 2,34 – 4,67 orta 4,68 – 7,00 yüksek
	Gezi süresince et ürünlerini tercih ettim.				
	Gezi süresince su ürünlerini (balık vb.) tercih ettim.				
	Gezi süresince hazır gıda (cips, dondurulmuş ürünler vb.) tercih ettim.				
	Gezi süresince küçük, yerel işletmelerde yemek yemeyi tercih ettim.				
	Gezi süresince zincir restaurantlarda (Mc.Donaldsvb) fastfood tercih ettim.				
	Yerel gıda ürünlerinden (patates; üzüm; kabak çekirdeği vb.) satın aldım.				
Enerji kullanımı	Tatil süresince duş alma sürem 15 dakikanın altındaydı.	393	4,70	1,521	0 – 2,33 düşük 2,34 – 4,67 orta 4,68 – 7,00 yüksek
	Otelin çamaşırhane/kuru temizleme hizmetinden yararlandım.				
	Otelde su ısıtması için güneş enerjisinden yararlanılıyordu.				
	Konaklama süresince her gün havluların değişmesini istedim.				
	Konaklama süresince her gün odamın temizlenmesini istedim.				
	Odada çay-kahve makinası ya da su ısıtıcı kullandım.				
Oda dışına çıkarken aydınlatma/klima/TV'yi kapattım.					
Eğlence - aktiviteler	Balonla gezinti yaptım.	393	5,72	1,298	0 – 3,33 düşük 3,34 – 6,67 orta 6,68 – 10,00 yüksek
	Eğlence - gezinti amaçlı olarak ATV kiraladım.				
	Eğlence - gezinti amaçlı olarak ata bindim.				
	Eğlence - gezinti amaçlı olarak bisiklet kiraladım.				
	Kızılırmak'ta gondol ile gezinti yaptım.				
	Kızılırmak'ta sürat botuna bindim.				
	Otelin hamam-sauna imkânlarından yararlandım.				
	Otelin yüzme havuzunu kullandım.				
	Hediyelik olarak yerel el işlerinden (çanak-çömlek; bez bebek vs.) satın aldım.				
Hediyelik olarak yerel üretim şaraplardan satın aldım.					
Atıklar	Yeniden kullanılabilir/doldurulabilir su şişesi kullandım.	393	2,00	1,273	0-1,33 düşük 1,34-2,67 orta 2,68-4,00 yüksek
	Her susadığımda su satın aldım.				
	Satın aldığım ürünler için naylon poşet kullandım.				
	TATİL GENEL TOPLAM	393	20,96	3,710	0-11,66 düşük 11,67-23,33 orta 23,34-35,00 yüksek

UZUN, ALTAŞ/ Kapadokya Bölgesi'ni Ziyaret Eden Turistlerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışları

Turistlerin genel yaşamlarındaki ile tatildeki sürdürülebilir tüketim davranışları arasındaki ilişki incelendiğinde iki değişken arasında pozitif yönde, düşük düzeyde, anlamlı bir ilişki belirlenmiştir ($r=.329$; $p<.001$); (Tablo 5).

Tablo 5. Turistlerin genel yaşam ile tatil sürdürülebilir tüketim davranışları arasındaki ilişki

Parametreler		Tatil sürdürülebilir tüketim davranışları
Genel yaşam sürdürülebilir tüketim davranışları	r	,329**
	p	,000
	n	393

* Korelasyon .001 düzeyinde anlamlı r: Pearson korelasyon katsayısı p: anlamlılık

Turistlerin uyruklarına göre her iki ölçekten alınan puanlara ilişkin yapılan değerlendirmelere göre, yabancı turistler hem genel yaşam hem de tatil sürdürülebilir tüketim davranışları ölçeğinden daha yüksek ortalama puan almışlardır (Tablo 6).

Tablo 6. Uyuşma göre turistlerin genel yaşam ve tatil sürdürülebilir tüketim davranış puanlarına ilişkin t-testi sonuçları

	Uyruk	n	\bar{X}	SS	Sd	t	p
Genel yaşam sürdürülebilir tüketim davranış puanı	Yerli	270	57,38	9,330	270,82	1,179	.240
	Yabancı	123	58,64	10,807			
Tatil sürdürülebilir tüketim davranış puanı	Yerli	270	20,86	3,926	391	,388	.698
	Yabancı	123	21,01	3,614			

Ancak, yabancı turistler ile yerli turistler arasındaki bu puan farklılıkları yapılan t-testi sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Tablo 6).

Sonuç ve Tartışma

Daha önce de vurgulandığı üzere pek çok farklı alanda sürdürülebilir tüketim konusunda farklı çalışmalar yürütülmüştür. Bu alanlardan biri de turizmdir. En basit ifade ile turistin evinden çıktığı andan itibaren ihtiyaç duyduğu ve satın aldığı her şey turistik ürünü oluşturmaktadır. Ancak söz konusu turistik ürünlerin nasıl ve ne şekilde talep edildiği ya da tüketildiği önemlidir. Günümüzde giderek artan çevresel bilinç ve farkındalık sayesinde turistle-

rin de sorumlu birer dünya vatandaşı olarak sürdürülebilir tüketim yapması beklenmektedir. Ancak mevcut durum beklentilerin gerisinde kalmaktadır.

Bu çalışma ile Kapadokya'yı ziyaret eden turistlerin sürdürülebilir tüketim davranışları ortaya konmaya çalışılmış ve bu kapsamda turistlerin genel hayatlarındaki davranışlarının sürdürülebilirliğini ölçmek amacıyla 393 kişiye Doğan vd., (2015) tarafından geliştirilen Sürdürülebilir Tüketim Davranışları ölçeği uygulanmıştır. Turistlerin genel yaşamlarındaki sürdürülebilir tüketim davranışlarının yüksek seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak turistlerin, sürdürülebilir tüketimin önemli bileşenlerinden biri olan çevresel duyarlılık konusundaki puanları orta düzeydedir. Yine turistlerin, turistik destinasyondaki sürdürülebilir davranışlarını ölçmek amacıyla da; tatil ekolojik ayak izi bileşenlerinden hareketle ulaşım, konaklama, gıda, enerji kullanımı, eğlence-aktiviteler-hizmetler ve atıklar alt bileşenlerini kapsayan yöreye özgü bir ölçek oluşturulmuş

ve turistlerin genel yaşamlarında daha sürdürülebilir tüketim alışkanlıklarına sahip olmalarına rağmen tatil tüketim davranışlarında daha az sürdürülebilir davrandıkları tespit edilmiştir. Turistlerin konaklama ve enerji kullanımı alt bileşenlerine ait puanlarının yüksek; ulaşım, gıda, eğlence-aktiviteler ve atıklar alt bileşenlerine ait sürdürülebilir tüketim davranış puanları orta düzeyde bulunmuştur. Literatürdeki bazı çalışmalar bu çalışmada bulunan sonuçları destekler niteliktedir. Björnsson (2014), çalışmasında İzlanda'yı ziyaret eden turistlerin ekolojik ayak izlerini hesaplamıştır. Sonuçta, bu çalışmada kine benzer olarak turistlerin ekolojik ayakla izlerinde en yüksek pay ulaşımına aittir. Bir başka deyişle,

ulaşım bileşeninde daha az sürdürülebilir davranış sergilemektedirler. Johnson (2003) de çalışmasında Ontairo’da turizm ekolojik ayak izinde en fazla paya sahip olan bileşenlerin ulaşım ve konaklama olduğu sonucuna varmıştır. O’Connor (2009) çalışmasında, Yeni Zelanda’yı ziyaret eden turistlerin ekolojik ayak izlerinde gıda bileşeni en yüksek tüketimin gerçekleştiği alt bileşen olarak belirlemiştir.

Chiu et al., (2014), 328 turist ile gerçekleştirdiği çalışmasında turistlerin daha çevresel davranışlara sahip olması için alandan memnuniyetin de yüksek olması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Kapadokya Bölgesi’nde yapılan anketlerde turistlerin bir kısmının “geri dönüşüm kutuları yok ki kullanalım” şeklinde bir yaklaşım içinde olması da alandaki turistik altyapının, sürdürülebilir davranış sergilemeye uygun olmadığını göstermektedir.

Turistlerin sürdürülebilir tüketim davranışları arasındaki korelasyon sonucuna göre, turistlerin genel yaşamlarındaki sürdürülebilir tüketim davranışları puanı arttıkça tatildeki sürdürülebilir tüketim davranış puanları da artmaktadır ancak bu artış önemsiz düzeydedir. Budeanu (2007), çalışması sonucunda turistlerin herhangi bir destinasyondaki sürdürülebilir ve çevresel davranışlarının kişisel tercihlerine bağlı olduğunu ve turistleri daha sorumlu yapmanın genellikle çok yavaş ve zor gerçekleştiğini vurgulamıştır.

Yabancı turistlerin hem genel yaşamları hem de tatildeki sürdürülebilir tüketim davranışları puanlarının yerli turistlere göre daha yüksek olmasına rağmen bu farklılığın anlamlı olmaması, turistlerin tüketim davranışlarının birbirine benzer özellik taşıdığının göstergesidir. Jhundra-indra (2009), çalışmasında bu çalışmaya benzer olarak turistlerin sürdürülebilir davranışlarının değişiminde ulusal karakterin herhangi bir bağlantısının olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Öneriler

Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, turistlerin Kapadokya’da daha sürdürülebilir tüketim davranışlarına sahip olmaları yönünde alınabilecek önlemler konusunda şu öneriler getirilebilir:

- Bölgede, geri dönüşüm sistemi başlatılmalıdır. Özellikle turistlerin yoğun olarak ziyaret ettiği alanlarda sadece çöp kutuları yerine geri dönüşüm kutuları da yerleştirilmelidir.
- Bölgedeki otellerin daha çevre dostu uygulamalara sahip olmaları konusunda çalışmalar yapılmalıdır.
- Bölgeyi ziyaret eden turistleri bilinçlendirme amaçlı olarak yörenin hassas yapısı, koruma statüleri ve sürdürülebilir tüketim konularında levhalar oluşturulmalıdır.
- ATV kiralınması, Kızılırmak’ta sürat botu kullanılması gibi yörenin dokusuna zarar veren aktiviteler yerine daha sürdürülebilir aktiviteler desteklenmelidir.

Kaynakça

- Atrek, B. ve Madran, C. (2017). Tüketici Perspektifli Sürdürülebilir Tüketim Çalışmaları: Ulusal Alanyazındaki Çalışmalar Üzerine Sistemik Derleme Çalışması. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 19: 1-31.
- Bayazit Hayta, A. (2009). Sürdürülebilir Tüketim Davranışının Kazanılmasında Tüketici Eğitiminin Rolü, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 10 (3): 143-151.
- Björnsson, V.J. (2014). *Estimated Carbon Footprint of foreign tourists in Iceland – A bottom-up analysis of direct CO₂ emissions*. Master’s thesis, University of Iceland.
- Budeanu, A. (2007). Sustainable tourist behaviour – a discussion of opportunities for change. *International Journal of Consumer Studies*, 31 (2007) 499-508
- Chafe, Z. (2005) Consumer Demand and Operator-Support for Socially and Environmentally Responsible Tourism. [www document]. http://www.ecotourism.org/webmodules/webarticlesnet/articlefiles/62_consumer%20Demand%20For%20Responsible%20Tourism.pdf.
- Chiu, Y.T.H., Lee, W.I. & Chen, T.H. (2014). Environmentally responsible behavior in ecotourism: Antecedents and implications. *Tourism Management* 40 (2014): 321-329

- Doğan, O., Bulut, Z. A. ve KökalanÇımrın, F. (2015). Bireylerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışlarının Ölçülmesine Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması, *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29 (4): 659-678.
- Hekimci, F. (2012). Sürdürülebilir Yarınlar İçin; "Sürdürülebilir Tüketim ve Enerji Verimliliği", <http://anahtar.sanayi.gov.tr/tr/news/surdurulebilir-yarinlar-icin-surdurulebilir-tuketim-ve-enerji-verimliliği/158>.
- Johnson, P.A. (2003). ExploringtheEcologicalFootprint of Tourism in Ontario. Master thesis, University of Waterloo.
- Juvan, E. ve Dolnicar, S. (2016). MeasuringEnvironmentallySustainableTouristBehaviour. *Annals of TourismResearch* 59, 30–44.
- Karalar, R. ve Kiracı, H. (2010). Bireysel Değerlerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Öğretmenler Üzerinde Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2010) 79-106.
- Karalar, R. ve Kiracı, H. (2011). Çevresel Sorunlara Karşı Bir Çözüm Önerisi Olarak Sürdürülebilir Tüketim Düşüncesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 30: 63-76.
- Martens, S. & Spaargaren, G. (2005) The politics of sustainable consumption: the case of the Netherlands. *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 1, 29–42.
- O'Connor, K.M. (2009). *The Ecological Footprint of International Tourists in New Zealand*. Master thesis. Massey University, New Zealand.
- OECD (2002). Towards sustainable household consumption? Trends and policies in OECD countries. http://www.oecd-ilibrary.org/environment/towards-sustainable-household-consumption_9789264175068-en, et: 27.10.2017.
- Özdemir, O., Güneş, M. H. ve Demir, S. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Genetiği Değiştirilmiş Organizmalara (Gdo'lara) Yönelik Bilgi Düzeyleri Tutumları ve Sürdürülebilir Tüketim Eğitimi Açısından Değerlendirilmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 29 (1): 53-68.
- Özgül, E. (2010). Tüketicilerin Değer Yapıları, Gönüllü Sade Yaşam Tarzı ve Sürdürülebilir Tüketim Üzerindeki Etkileri H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 28(2): 117-150.
- Özsoy, T. ve Madran, C. (2015). Ürün Ömrü Algısının Sürdürülebilir Tüketim Boyutundan Bir Analizi. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*. 4(7): (73-91).
- Şener, A. ve Hazer, O. (2007). Değerlerin Kadınların Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bir Araştırma. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-dergisi* http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/Arzu_Sener_Oya_Hazer-20-6-2007.pdf.
- Visvanathan, C. & Kumar, S. (2007). 3R initiatives in Asia, *International Conference on Cleaner Technologies and Environmental Management (ICCTEM)*, Pondicherry, Hindistan.
- <http://www.tanitma.gov.tr/TR,22783/kapadokya.html>, et:27.10.2017.
- <http://www.nevsehirkulturturizm.gov.tr/Ek-lenti/49614,2010-2016-muze-ziyaretci-sayilari.pdf>, et:27.10.2017.
- <http://www.raosoft.com/samplesize.html>, et:27.10.2017.
- <http://faculty.ait.ac.th/visu/public/uploads/Prof%20Visu's%20CV/Conferance/12/3R-Asia.Presentation.pdf>, et: 27.10.2017.
- <http://www.un.org/esa/sustdev/sdissues/consumption/MarrakechReport.pdf>, et: 27.10.2017.
- <http://www.festtravel.com/tr/sorumlu-turizm-ve-seyahat>, et: 28.10.2017.